

شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان

صدیقه کیانی سلمی^۱ - استادیار گروه جغرافیا و اکوتوریسم، دانشگاه کاشان.
محمد رضا بسحاق - دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۱/۱۴

چکیده

صنعت گردشگری به عنوان یکی از صنایع برتر در حال توسعه، امروزه جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها داشته و با اثرات خود نقش فعال و مؤثری بر بهبود ساختار اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و محیطی جوامع ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت فزاینده گردشگری، تحلیل آثار آن بر سایر ابعاد ضرورتی ویژه خواهد داشت. شهر کاشان با برخورداری از توان‌ها و فرصت‌های ویژه گردشگری، در ابعاد متفاوت اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی از این پدیده متأثر شده است. در این راستا هدف از انجام پژوهش حاضر، شناسایی آثار گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان است. پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۲۰۰ نفر محاسبه گردید. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته‌ای با ۶۵ متغیر است که روایی آن با استفاده از نظر متخصصان و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۳۸ مورد تأیید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل نتایج پرسشنامه از روش‌های مختلف آماری و نرم‌افزارهای SPSS و AMOS استفاده شده است. نتایج حاصل از کاربرد مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان می‌دهد، توسعه گردشگری اثر معناداری بر توسعه شهری کاشان داشته است. این اثرگذاری دارای بار عاملی ۰/۲۹ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ بوده که با استناد به آن می‌توان گفت در سطح اطمینان ۹۹ درصد گردشگری بر توسعه شهری کاشان اثرگذار بوده است. در شاخص‌های تبیین کننده توسعه شهری رشد خدمات فرهنگی (کتابخانه، مساجد و...) با بار عاملی ۰/۶۷ بیش از سایر ابعاد از توسعه گردشگری اثر پذیرفته است. بار عاملی ۰/۶۶ برای توسعه تسهیلات و خدمات زیربنایی و عمرانی (شبکه آب و فاضلاب، مخابرات و...) این شاخص را در جایگاه دوم قرار داده است. همچنین معناداری اثر گردشگری بر بهبود معیشت ساکنان با بار عاملی ۰/۶۵ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ مورد تأیید قرار می‌گیرد. کسب بار عاملی ۰/۵۲ برای افزایش خدمات عمومی (خدمات بهداشتی، جمع‌آوری زباله و...) متأثر از توسعه گردشگری این شاخص را در رتبه چهارم اثرپذیری از گردشگری در مجموعه متغیرهای تبیین کننده توسعه شهری قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: توسعه توریسم، توسعه شهری، مدل‌سازی، معادلات ساختاری.

۳۱

شماره بیست و پنجم

زمستان ۱۳۹۶

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات شهری

شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان

۱. مقدمه

گردشگری از پویاترین بخش‌های اقتصادی جهان است که براساس پیش‌بینی‌ها، طی سال‌های آینده از لحاظ درآمد در رأس همه بخش‌های اقتصادی موجود دنیا قرار گرفته و بزرگترین بخش تجارت بین‌الملل را به خود اختصاص خواهد داد (Toloui, 2005: 95). در چارچوب طرح‌های آمایشی یا کالبدی، توریسم به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم توسعه و محرومیت زدایی به شمار می‌رود (Jahedi, 2007: 3) که تأثیرات زیادی از جمله ایجاد درآمد ارزی، افزایش تولید ناخالص ملی، ایجاد یک منبع درآمدی برای دولت و ملت، ایجاد یک منبع اشتغال‌زا و بهبود خدمات اجتماعی را به همراه دارد (Das, Dirieno, 2009: 471). بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی دانسته و از این طریق توانسته‌اند با حضور آگاهانه و فعالانه در عرصه ارتباطات و اطلاعات جهانی، برای مردم کشور خود توسعه را به ارمغان آورند (Tahmasebi, Majidi, 2005). سازمان جهانی گردشگری در گزارش سالانه خود چنین اعلام کرده که در سال ۲۰۱۴ تعداد گردشگران بین‌المللی نسبت به سال ۲۰۱۳ با افزایش ۴۸ میلیون نفری روبه‌رو گردیده است. براساس این گزارش، گردشگری بین‌المللی با رشد ۴/۴ درصدی از پیش‌بینی بلندمدت سازمان جهانی گردشگری مبنی بر رشد سالانه ۳/۸ درصد برای دوره ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰، فراتر رفته است. در این گزارش، در زمینه گردشگری بین‌المللی تصریح شده است که قاره آمریکا با رشد هشت درصدی و آسیا-پاسفیک و خاورمیانه با رشد پنج درصدی بهترین عملکرد را به خود اختصاص داده‌اند. اروپا با رشد سه درصدی و آفریقا با رشد دو درصدی عملکرد ضعیف‌تری را ثبت کرده‌اند. برآوردها در زمینه درآمدهای حاصل از گردشگری چنین بیان می‌کند، درآمد ناشی از گردشگری بین‌المللی در سال ۲۰۱۴ به ۱۲۴۵ میلیارد دلار رسیده باشد که با احتساب نوسانات نرخ ارز و تورم، رشد ۳/۷ درصدی را نشان می‌دهد (UNWTO, 2014). میزان درآمد گردشگری ایران شش تا شش و نیم میلیارد دلار در سال است. براساس برنامه‌ریزی‌های انجام شده در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، تا سال ۲۰۲۵ میلادی باید تعداد گردشگر ورودی به ۲۰ میلیون نفر و درآمد حاصل از ورود آنها به ۳۰ میلیارد دلار برسد (Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization of Kashan, 2015). در این روند صعودی میزان گردشگران ورودی در ایران از ۱۵۴ هزار نفر در سال ۱۹۹۰ به حدود دو میلیون و ۵۲۰ هزار نفر در سال ۲۰۰۹ رسیده است (sharifi renani, 2010: 10).

گردشگری در حوزه‌های مختلف اثرات گسترده‌ای دارد. یکی از این حوزه‌ها، گردشگری شهری است. گردشگری شهری سعی دارد گردشگری را به عنوان یک پدیده مهم و مؤثر در تغییرات (کالبدی، اجتماعی، سیاسی و مدیریتی) و توسعه شهری مورد بررسی قرار دهد (Movahed, 2007: 1) و اکنون، بُعد دیگری از اقتصاد شهری را شکل‌دهی نموده که به نوسازی و توسعه سیمای شهری، سیستم حمل‌ونقل، اقامتگاه‌های گردشگری و بهبود و ساماندهی زیرساخت‌های شهری منتهی می‌گردد (Barker and

page, 2002: 247). به بیان دیگر می‌توان اذعان داشت، گردشگری شهری نقش فعالی در ارتقای ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق شهری بازی می‌کند (Mohammadi, 2005: 25) که مهم‌ترین هدف آن توسعه اقتصادی و اجتماعی مقاصد گردشگری است (sharpley, j. And Richard, 1997: 40). این صنعت می‌تواند در توسعه منطقه‌ای نیز نقشی مؤثر ایفا کند. به گونه‌ای که علاوه بر برجسته ساختن اصالت‌های منطقه‌ای، از محصل آن در حفظ و ساماندهی این اصالت‌ها و نیز به وجود آوردن توازن بهینه منابع و طرز استفاده مناسب از آن نیز بهره جوید. همزمان از مزایای اقتصادی مربوط به آن هم برخوردار گردید (Mickaely, 2000: ۲۲). از دیگر اثرات گردشگری می‌توان به تأثیرات فضایی گردشگری بر بافت کالبدی شهرها اشاره داشت (Pourmohammadi, 2003: ۲۳). در نتیجه، بافت کالبدی فضایی شهرها به این شیوه تحت تأثیر گردشگری قرار خواهد گرفت و گردشگری می‌تواند به توسعه فضایی کالبدی شهری سرعت بخشد.

با توجه به پتانسیل بالای گردشگری مناطق مختلف ایران و تحولات ناشی از آن در زندگی اجتماعی و اقتصادی ساکنان مناطق مختلف، درک رابطه بین گردشگری و نقش آن در توسعه اقتصادی، محیطی نواحی میزبان، نیازمند بررسی‌های علمی دقیق است. از جمله مناطق گردشگری پذیر کشور که در سال‌های اخیر پذیرای شمار زیادی از گردشگران داخلی و خارجی بوده، شهر تاریخی کاشان می‌باشد. بنا بر آمار دریافت شده از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کاشان این روند رو به رشد بوده است. شهر کاشان در سال ۲۰۱۴ پذیرای یک میلیون و ۳۹ هزار و ۲۲۰ گردشگر بوده است که این رقم در سال ۲۰۱۵ به تعداد یک میلیون و ۱۶۴ هزار و ۱۲۹ نفر افزایش یافته است. تعداد گردشگران داخلی در نیمه نخست سال ۲۰۱۶ به تعداد ۷۶۷ هزار و ۹۳۱ نفر نیز حاکی از تداوم این روند افزایشی بوده است. در سال ۲۰۱۴ تعداد گردشگران خارجی وارد شده به این شهر ۲۴ هزار و ۲۶۵ نفر اعلام شده است که در سال ۲۰۱۵ به ۳۳ هزار و ۵۳۲ نفر افزایش یافته است. در نیمه نخست سال ۲۰۱۶ تعداد گردشگران خارجی وارد شده به شهر کاشان تعداد ۲۳ هزار و ۸۰۹ نفر بوده است که با احتساب شش ماهه باقیمانده سال ۲۰۱۶ مؤید روند افزایش تعداد گردشگران در سال‌های گذشته است (Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization of Kashan, 2016) وجود جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، موقعیت تفریحی و گذران اوقات فراغت ناشی از وجود کویر مرنجاب، جشنواره گلابگیری، آبشارها و ... سبب جذب گردشگران محلی و غیر محلی و در نتیجه رونق و توسعه شهر شده است. پژوهش حاضر با هدف شناخت اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان، ابتدا به بررسی معناداری اثر توسعه گردشگری بر توسعه شهری کاشان پرداخته و در ادامه میزان تأثیرپذیری ابعاد توسعه شهری از توسعه گردشگری را اولویت‌بندی کرده است. پژوهش به دنبال پاسخ به سؤال‌های ذیل انجام شده است:

- آیا توسعه گردشگری در کاشان بر توسعه شهری اثر معناداری داشته است؟

- توسعه گردشگری بر کدام یک از ابعاد توسعه شهری، اثربخشتری داشته است؟

۲. پیشینه پژوهش

پژوهشگران متعددی به بررسی و مطالعه نقش گردشگری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و... پرداخته‌اند که در ادامه به برخی از این مطالعات اشاره می‌گردد.

(Miraj, ۲۰۰۷) به بررسی اثر جاذبه‌های گردشگری استان سمنان بر پویایی اشتغال پرداخته است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که در صورت تحقق پیش‌بینی‌های برنامه چهارم توسعه استان سمنان، ۹۴۸ شغل در بخش گردشگری ایجاد می‌گردد که قادر است ۲۴/۶۶ درصد از مشکل اشتغال استان را حل نماید. (Hajinejad et al, ۲۰۰۹) در پژوهش تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی فضایی مناطق شهری بانه دریافتند، رابطه آماری معناداری میان رشد گردشگری تجاری در شهر بانه با تغییرات بافت کالبدی و فضایی شهر وجود دارد. (Sharifi Renani, ۲۰۰۹) اثر گردشگری بر رشد اقتصادی ایران (سال‌های ۱۹۸۹-۲۰۰۸) را با استفاده از رویکرد خودتوضیحی با وقفه گسترده (ARDL) مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، سرمایه‌گذاری سرانه در بخش گردشگری و همچنین ورود سرانه گردشگران به کشور اثر معناداری بر رشد اقتصادی ایران دارد. (Moradi and Rahmani, ۲۰۱۰) به بررسی نقش گردشگری در توسعه پایدار شهر مشهد پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، اصلی‌ترین عامل تغییر در نواحی شهری مشهد، گردشگری با تأکید بر گردشگری مذهبی است که تمامی زوایای شهر را تحت سلطه خود دارد. (Karami and Modri, ۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان شناسایی مناطق مستعد گردشگری گامی در جهت دستیابی به توسعه منطقه‌ای، به بررسی نقش گردشگری در توسعه منطقه‌ای کلپورگان می‌پردازد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد با توجه به وجود جاذبه‌های طبیعی و تاریخی منطقه، در صورت اعمال مدیریت و تهیه یک طرح جامع منطقه‌ای می‌توان بسترهای توسعه گردشگری و به تبع آن توسعه منطقه‌ای کلپورگان را فراهم آورد. (Ibrahim Nia Samakosh, et al, ۲۰۱۳) به ارزیابی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی محیطی شهر بابلسر پرداخته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که گردشگری در زمینه اقتصادی، اثرات قابل توجهی داشته و علاوه بر اشتغال و درآمدزایی، سبب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. (Mousavi, ۲۰۱۴) نقش گردشگری مذهبی در توسعه شهری امامزاده جعفر(ع) یزد را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج حاصل از مدل تحلیل شبکه نشان می‌دهد، شاخص گردشگری مذهبی بیشترین و شاخص مدیریتی کمترین تأثیر را در توسعه گردشگری امامزاده جعفر(ع) دارند. (Pour Ahmad, ۲۰۱۵) به بررسی نقش گردشگری در توسعه شهری کرمانشاه پرداخته‌اند. نتایج تحلیل نشانگر آن است که گردشگری کرمانشاه در مرحله رشد و شناخت است و استفاده از راهبردهای تهاجمی در اولویت برنامه‌ریزی توسعه گردشگری قرار دارد. (Jafari. ۲۰۱۵) Samimiand Khebreh, اثر گردشگری مذهبی

بر رشد اقتصادی در استان‌های ایران را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد، استان‌های قم، سیستان و بلوچستان، یزد، کردستان، زنجان، ایلام و خراسان رضوی بیشترین شاخص مورد نظر را در طول برنامه چهارم توسعه به خود اختصاص داده‌اند. (Efra & Rein hold, 2001) در بررسی نقش توریسم در برنامه‌ریزی توسعه لتونی، توجه خود را عمدتاً بر تجارب عملی برنامه‌ریزی توریسم در شهرداری‌های محلی لتونی معطوف داشته‌اند. برای توسعه این منطقه، دولت ۱۴ برنامه تدوین کرده است. (Ayhan, 2010) تأثیر توریسم در توسعه شهر آنتالیا را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان می‌دهد از بین شهرهای ترکیه بیشترین اثرپذیری توسعه شهری از توریسم، در آنتالیا مشاهده شده است. (Chuang ShuTzu, 2013) در پژوهشی با عنوان بررسی نگرش ساکنان به توریسم در تایوان، ضمن مقایسه دو الگوی موجود، به مطالعه اثرات گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان پرداخته و نگرش آنان نسبت به گردشگری را مورد تحلیل قرار داده است. نتایج حاکی از تفاوت بین دو الگو به لحاظ اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است.

نتایج حاصل از بررسی پیشینه پژوهش نشانگر اثربخشی گسترش توریسم بر ابعاد متفاوت توسعه شهری است که از آن جمله می‌توان به بهبود فرصت‌های اشتغال، تغییرات بافت کالبدی و فضایی شهر، افزایش جمعیت شهری، افزایش ساخت‌وساز به همراه رشد مراکز اقامتی و پذیرایی، بالا رفتن قیمت‌ها و غیره اشاره نمود. چنانچه نتایج بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد، در شهر کاشان تاکنون پژوهشی در خصوص تبیین اثر گردشگری بر توسعه شهری کاشان صورت نگرفته است. در این راستا پژوهش حاضر به شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان پرداخته است.

۳. مبانی و مفاهیم نظری پژوهش

توریسم یکی از امیدبخش‌ترین فعالیت‌هایی است که از آن به عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌شود (Donald and shaun, 2007:350). گردشگری که در دنیای قدیم منحصر به امور زیارت، پیام رسانی، مسافرت‌های استثنایی جاسوسان، ماجراجویان و همچنین طالبان علم بود، امروزه به مثابه یکی از مسائل مهم و مؤثر اقتصادی و یکی از عوامل برجسته ارتباطی، اجتماعی و فرهنگی در سطح جهانی در خور توجه و بررسی است (Hajinejad et al, ۲۰۰۹: ۹۱). بسیاری از دولت‌ها به منظور جذب بیشتر گردشگران به مکان‌های گردشگری پذیر، اقدام به مهیاسازی این‌گونه محیط‌ها برای کسب درآمدهای بالاتر می‌نمایند. نواحی شهری به علت آن که جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی متنوع مانند موزه‌ها، بناهای یادبود، سالن‌های تئاتر، استادیوم‌های ورزشی، پارک‌ها، شهربازی، مراکز خرید، مناطق با معماری تاریخی و مکان‌هایی مربوط به حوادث مهم یا افراد مشهور را در خود جا داده‌اند، گردشگران بسیاری را جذب می‌کنند (Timothy, 1995: 63) (FarajiRad et al, ۲۰۱۰: ۳۲). توسعه گردشگری، به وضوح تأثیر فراوانی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی یک شهر دارد. بنابراین تحلیل

اثرات گردشگری به عنوان الگویی راهبردی در جهت شناخت تأثیرات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی مطرح می‌گردد.

۳٫۱٫۲ دیدگاه‌های مرتبط با گردشگری

در زمینه گردشگری تاکنون دیدگاه‌های گوناگونی مانند انبوه‌گرایی، اقتصادی، فضایی-جغرافیایی و اجتماع محور مطرح شده است (۹۱: ۲۰۱۵، Zali, and Ismael-zadeh). در ادامه، رویکرد توسعه گردشگری با توجه همزمان بر ابعاد محیطی، اقتصادی و اجتماعی مطرح شد تا ضمن توجه به حفظ محیط زیست، بر توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی نیز اهمیت داده شود (Shahmoradi, ۲۰۱۶: ۴۲). همچنین انواع دیدگاه‌های توسعه گردشگری بیان شده است.

۳٫۱٫۱ دیدگاه انبوه‌گرایی

توسعه انبوه گردشگری مدت‌های مدید نگرش مسلط در برنامه‌ریزی گردشگری قلمداد شده است. طبق این دیدگاه به اثرات منفی گردشگری توجه کمتری مبذول شده و منابع طبیعی به عنوان عناصر شکل دهنده گردشگری مورد استفاده بیش از حد قرار گرفته‌اند. بر اساس سنت انبوه‌گرایی، ساکنان مقاصد گردشگری در فرآیندهای توسعه گردشگری وارد نمی‌شوند. برنامه‌ریزان نیز نهایت تلاش خود را به کار می‌بندند تا بالاترین بهره‌برداری از منابع را داشته باشند (۴۳: ۲۰۱۶، Shahmoradi).

۳٫۱٫۲ دیدگاه اقتصادی

در دیدگاه اقتصادی، گردشگری می‌تواند به عنوان ابزاری در اختیار دولت‌ها قرار گیرد و در جهت دستیابی به اهداف ویژه رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و توسعه منطقه‌ای از طریق تأمین انگیزه‌های مالی، تحقیق، بازاریابی و ابزارهای توسعه‌ای از آن استفاده کنند. گرچه به طور کلی اثرات مثبت اقتصادی گردشگری مورد تأیید است، ولی بسیاری از پژوهشگران معتقدند که گردشگری به طور معمول هزینه‌های اقتصادی جامعه میزبان مانند افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه زندگی، برگشت کم سرمایه، فصلی بودن فرصت‌های شغلی، جابه‌جایی در اشتغال افراد بومی و منسوخ شدن برخی فعالیت‌های مرسوم مانند کشاورزی و ماهیگیری در نواحی روستایی را موجب می‌شود (۳۹: ۲۰۱۴، Kayani).

۳٫۱٫۳ دیدگاه فضایی-جغرافیایی

منشأ دیدگاه فضایی-جغرافیایی به کار جغرافیدانان، برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای کاربری زمین و حامیان حفاظت از منابع طبیعی برمی‌گردد. برنامه‌ریزی فضایی یا جغرافیایی به برنامه‌ریزی با مؤلفه فضایی یا جغرافیایی اشاره دارد که در آن هدف عمومی تأمین ساختار فضایی فعالیت‌ها (یا کاربری اراضی) است. برنامه‌ریزی فضایی چند بعدی و چند موضوعی است. در این رویکرد گردشگری اغلب دارای یک مبنای اکولوژیکی همراه با

نیازی اساسی به توسعه است که بر الگوهای فضایی ویژه پایه‌ریزی می‌شود تا اثرات منفی گردشگری را در یک محیط فیزیکی به حداقل برساند. موضوعات مورد توجه در این چارچوب، مباحث مرتبط با ظرفیت‌سازی فیزیکی و اجتماعی، آستانه‌های محیطی و محدودیت‌ها با میزان‌های قابل قبول تغییر است (Ismail Zazadeh et al, 2011: 123-124).

۳٫۱٫۴ رویکرد اجتماع محور

رویکرد اجتماع محور در برنامه‌ریزی گردشگری به شکل «برنامه‌ریزی از پایین به بالا» است که بر توسعه درونی اجتماع تأکید دارد تا توسعه بیرونی. بنابراین توسعه و مدیریت صنعت گردشگری باید به طور مؤثر در درون اجتماعات انجام گیرد. بر اساس این رویکرد، ساکنان به عنوان نقطه کانونی فعالیت برنامه‌ریزی گردشگری مورد توجه قرار می‌گیرند (Shahmoradi, 2016: 43).

۳٫۲ مفاهیم کاربردی پژوهش

۳٫۲٫۱ جاذبه گردشگری

منابع و جاذبه‌های گردشگری را می‌توان به دو گروه جاذبه‌های طبیعی و انسانی تقسیم کرد. جاذبه‌های طبیعی، عبارت از مجموعه ویژگی‌هایی است که انسان با چشم قادر به مشاهده و با دیگر حواس قادر به درک آن است. این جاذبه‌ها، مواهب الهی هستند که در هر سرزمینی کم و بیش وجود داشته و به سه دسته جاذبه‌های برانگیزاننده حس کنجکاوی، جاذبه‌های ویژه تفریح و لذت جویی و جاذبه‌های مؤثر در درمان تقسیم می‌شوند (Ibrahim et al, ۲۰۱۳: ۱۸). عوامل طبیعی همچون ساخت توپوگرافیک، شرایط اقلیمی، وضعیت منابع آب، پوشش گیاهی و حیات وحش از مهمترین عواملی است که به چشم‌اندازهای طبیعی، شکل مجزا و مختص به خود می‌بخشد. منابع و جاذبه‌های انسانی، جلوه‌های تاریخی، قومی و فرهنگی جوامع انسانی شامل بناهای تاریخی مانند قلعه‌ها، برج‌ها، پل‌ها، کاخ‌ها، میادین، بازارها، مساجد، معابد، زیارتگاه‌های مختلف، مراکز تجاری و ... است. آداب و رسوم فرهنگی و سنن مردم مختلف شامل آداب دسته‌جمعی در کنار مجموعه‌ای از هنرهای بومی از طبخ انواع غذا، پیش غذا، شیرینی و چاشنی تا انواع صنایع دستی و پوشاک را می‌توان در ردیف جلوه‌های زندگی انسانی بر شمرد که واجد ارزش گردشگری به ویژه برای گردشگران فرهنگی است.

۳٫۲٫۲ گردشگری شهری

مفهوم گردشگری شهری از دهه ۱۹۸۰ وارد فهرست تحقیقات شد (Malekian, Mahmoud, 2013: 59) که در راستای توسعه شهرها و علاقه‌مندی گردشگران به جاذبه‌های شهری با شتابی فزاینده در حال تقویت و گسترش است (Zandieh and Goodarzi, 2014: 62). گردشگری شهری را می‌توان کنش متقابل گردشگران، جامعه میزبان و فضای گردشگری مناطق شهری تعریف کرد که با انگیزه‌های متفاوت بازدید از جاذبه‌ها و استفاده از تسهیلات و خدمات مربوط به گردشگری صورت می‌پذیرد (Movahed et al, 2016: 43).

(and Dowlatshah, 2011). گردشگری شهری آن قسمت از گذران اوقات فراغت است که در محدوده سکونت شهروندان در فضاهای باز درون شهری محقق می‌گردد و به عنوان بخشی از نیاز و فعالیت‌های فراغتی عموم شهروندان به صورت روزانه و هفتگی محسوب می‌شود (Famili Noruzi et al, 2015: 371).

۳.۲.۵. فضای شهری

مفهوم فضای شهری بستگی به شکل‌های تصرف و کاربری زمین و در نتیجه، فعالیت‌ها و عملکردهای شهری دارد که بنا به تعریف غیرکشاورزی هستند (18: ۲۰۱۰, Ali Hussein). می‌توان آن را عرصه‌ای عمومی با مؤلفه کالبدی دانست که فرد از طریق ارتباط با مجموعه‌ای از نمادها و نشانه‌های کالبدی به کشف معنای آن فضا (بستر فرهنگی و جامعه‌شناسانه حاصل از ارزش‌های فرهنگی-تاریخی شهر) نائل می‌گردد (7: ۲۰۱۳, Habib). آگاهی از دیدگاه‌های مختلف درباره گردشگری، مبانی نظری مرتبط با موضوع پژوهش و مفاهیم کاربردی آن می‌تواند محققان را به ابعاد مختلف گردشگری، شاخص‌های اثرگذار و تحلیل ماهیت آنها آگاه سازد. بدین روی در پژوهش حاضر از مبانی نظری مطالعه شده در استخراج و تدوین شاخص‌های اقتصادی، فضایی، کالبدی و ... به صورت جامع و در نظر داشتن اثرات مثبت و منفی به طور همزمان استفاده گردید. نهایتاً در تحلیل یافته‌ها و پاسخ به سئوالات، پژوهش‌یار دیگر محققان بوده است.

۴. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کاربردی می‌باشد و روش بررسی در آن توصیفی-تحلیلی است. ابزار اصلی پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته‌ای با ۶۵ متغیر شامل ۵۴ متغیر تخصصی و ۱۱ متغیر عمومی است که با بررسی پیشینه پژوهش و مبانی نظری تحقیق تدوین گردیده‌اند. روایی محتوایی ابزار پژوهش با نظر متخصصان و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۳۸ به تأیید رسیده است. در جدول شماره ۱۰ متغیرهای مورد استفاده در فرآیند پژوهش ارائه شده است.

۳.۲.۳. گردشگری پایدار

پایداری به نحو گسترده‌ای به عنوان رویکردی بنیادین، برای هر نوع توسعه، از جمله توسعه گردشگری پذیرفته شده (Kousis, 2000: 484) و گردشگری پایدار عبارت است از گسترش این صنعت و جذب گردشگران با استفاده از منابع موجود، به گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ضوابط قانونی جامعه و همچنین انتظارات گردشگران، بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی و سلامت محیط زیست، رشد اقتصادی و رفاه مردم را به گونه‌ای متوازن و پیوسته تأمین نمود (139: ۲۰۱۲, Etemadiinia and Moslehi). اساس توسعه پایدار گردشگری در نظر داشتن رابطه‌ای است که میان سه جزء گردشگران، مقصد و جامعه میزبان برقرار است. هدف گردشگری پایدار حفظ منابع طبیعی در درازمدت و برقراری اعتدالی موزون بین سه جزء تشکیل دهنده گردشگری است (Karimi and Mahbobfar, 2012: 7).

۳.۲.۴. توسعه شهری

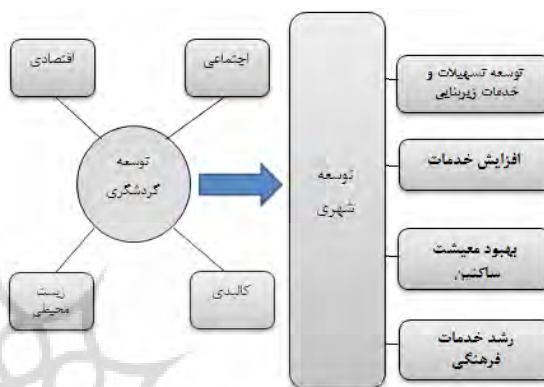
توسعه شهری یعنی تغییرات در کاربری زمین، سطوح تراکم برای رفع نیازهای ساکنان شهر در زمینه مسکن، حمل و نقل، اوقات فراغت، غذا و ... توسعه شهری علاوه بر جنبه‌های کالبدی شهری باید در خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و نهادی شهر نیز نمود داشته باشد و شاخص‌های توسعه انسانی آن را نشان دهد (Azizi).

جدول شماره ۱۰: متغیرهای مورد استفاده در پژوهش

متغیرهای مورد استفاده در پژوهش		
تأثیر در افزایش جذب گردشگر	افزایش هزینه خدمات عمومی	تأثیر رفتار گردشگران بر رفتار روستائیان
بهبود معیشت اقتصادی مردم منطقه	تغییر وجایه جایی نیروی کار کشاورزی به گردشگری	افزایش تجمل‌گرایی روستائیان
موافقت با عرضه محصولات و صنایع دستی منطقه	افزایش میزان درآمد	توزیع ناعادلانه و تمرکز منافع حاصل از گردشگری
موافقت با توسعه و برپایی جشنواره گلابگیری	افزایش حجم سرمایه	افزایش تضادها و اختلافات محلی افراد بومی
رضایت از کسانی که برای تفریح به این منطقه می‌آیند	رواج بیکاری	افزایش تولید صنایع دستی بومی
ازدیاد فشار بر تسهیلات و امکانات رفاهی	افزایش سطح زیرکشت کشاورزی	تقویت حس همبستگی در بین ساکنان
آلودگی‌های دیداری و بصری و آلودگی هوا	افزایش قیمت اراضی و باغات	افزایش رفت و آمدهای محلی و خانوادگی
آلودگی صوتی	افزایش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی	مهاجرت
مشکلات دفع مواد زائد	افزایش قیمت فروش محصولات کشاورزی	افزایش کیفیت زندگی
تخریب چشم‌انداز با زباله‌ها و اشغال‌های گردشگران	افزایش تنوع شغلی در روستا	افزایش میزان تفریحات
تخریب اراضی زراعی و باغی	تلاش برای تولید عرقیجات با کیفیت بالاتر	دزدی از مزارع و باغات
تغییر پوشش گیاهی با توسعه گردشگری	تغییر کاربری اراضی کشاورزی برای احداث ویلا	گرایش روستائیان به مشاغل کاذب و غیردولتی
انباشت زباله با توسعه گردشگری	ساخت وساز بی‌رویه با توسعه گردشگری	اشتیاق برای ادامه گلاب‌گیری
تغییر کاربری و کاهش اراضی زیر کشت کشاورزی	توسعه مدرنیته و از بین رفتن معماری سنتی	کاهش آرامش زندگی ساکنان در منطقه
گسترش خانه‌های دوم (ویلاهای گردشگری)	اسیب رسیدن به ابنیه و آثار تاریخی در منطقه	آشناگی اجتماعی
مصرف بیش از حد منابع آب توسط گردشگران	الگوپردازی از خانه‌های تاریخی در ساخت وساز	اسیب به سنت‌های فرهنگی و محیط فرهنگی
ایجاد شکاف درآمدی بین روستائیان ساکن در منطقه	تغییرات منفی در فعالیت‌های سنتی و هنری	بی‌بردن به ارزش فرهنگ بومی و حفظ آن
افزایش هزینه‌ها به دلیل توسعه بیشتر امکانات توریستی	کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه	کاهش کیفیت محصولات ارائه شده

مأخذ: یافته‌های تحقیق

برای تحلیل داده‌ها، نرم‌افزارهای SPSS و AMOS مورد استفاده قرار گرفته است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۲۰۰ نفر محاسبه و به صورت تصادفی در سطح شهر توزیع گردید. جامعه آماری پژوهش شهروندان کاشانی به تعداد ۲۸ هزار و پنج نفر در محدوده مورد مطالعه است. در چارچوب رهیافت سیستمی بررسی عوامل تبیین کننده اثرات گردشگری و تأثیر توسعه گردشگری بر توسعه شهری مستلزم شناخت و درک کافی از فرآیند این اثرگذاری است. بنابراین داشتن چارچوب و الگوی دقیق و روشن از مراحل خلق، اجرا و به نتیجه رسانیدن هدف پژوهش ضروری است. به همین منظور اقدام به تدوین مدل مفهومی تحقیق گردید که در تصویر شماره ۱ ارائه شده است.

تصویر شماره ۱: مدل مفهومی پژوهش

در راستای تشخیص متغیرها و عوامل تبیین کننده اثرات توسعه توریسم و نقش آن در توسعه شهری در منطقه از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده گردید. مدل سازی معادلات ساختاری نسل دوم فن های تحلیل آماری است که برای تجزیه و تحلیل روابط متقابل بین متغیرهای چندگانه در یک مدل مورد استفاده قرار می‌گیرد (Keshvarz, 2014:9) و ضمن برخورداری از دقت بالا، امکان تحلیل پدیده‌های پیچیده علوم انسانی را میسر می‌سازد. این روش امکان تحلیل اطلاعات به صورت چند متغیره و مرتبط با هم را فراهم می‌آورد و در جایگاه بالاتری از تحلیل رگرسیون، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی قرار می‌گیرد (Barbara, 2011:8). تجزیه و تحلیل ساختارهای کوواریانس یا مدل سازی علی یکی از اصلی ترین روش های تجزیه و تحلیل ساختارهای داده‌ای پیچیده و چند متغیره است که ویژگی اصلی آن، تجزیه و تحلیل همزمان چندین متغیر مستقل و وابسته است (Kirschkamp, 2007). این روش مجموعه‌ای از روش های آماری برای مدل سازی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته (مدل ساختاری) و متغیرهای پنهان و مشاهده پذیر (مدل اندازه گیری) است (Ullman, 2006: 12). در فن مدل یابی معادلات ساختاری، پژوهشگر با مشاهده و محاسبه تغییرات همزمان (واریانس مشترک) چند متغیر، قصد دارد نتیجه بگیرد که احتمالاً عامل مشترکی تبیین کننده این تغییرات همزمان است (Alawi, 2013:521). با توجه به مبانی تئوریک تحقیق مدل عاملی مرتبه دوم بر مبنای چهار عامل پنهان محیطی، کالبدی، اقتصادی و اجتماعی تنظیم گردید. مدل های عاملی مرتبه دوم

به مدل هایی اطلاق می شود که در آن تعدادی از متغیرهای پنهان، متغیر پنهان دیگری را اندازه گیری می کند (Bashagh, 174: 2015). پس از تنظیم مدل عاملی مرتبه دوم برای تبیین آثار توسعه توریسم، از مدل تک عاملی مرتبه نخست برای مدل یابی توسعه شهری استفاده شده است. ترکیب دو مدل اندازه گیری با هدف شناسایی الگوی روابط میان متغیرهای مستقل و وابسته، مدل ساختاری با هدف کشف روابط رگرسیونی و همبستگی بین متغیرها به وجود می آورد.

۴.۱. متغیرها و شاخص های تحقیق

شاخص ها، مجموعه داده های مخصوص یا دگرگون شده ای هستند که اطلاعات ضروری را برای سیاست گذاران و عموم مردم فراهم می آورند (Miranda, 1999:74). شاخص ها به عنوان واژه های دارای مفهوم ضمنی، وسیله ای هستند که ارزیابی پیشرفت های آینده را فراهم می آورند و از طرفی دیگر، مقصد و هدف را بیان می کنند (Patrick, 2002:5). این شاخص ها باید به گونه ای انتخاب گردند که برای ساکنان محلی آشنا بوده و بتوانند آنها را درک کنند (Corbiere-Nicollier et al, 2003: 23). استفاده از شاخص های مناسب، منجر به تصمیم سازی بهتر و اقدامات مؤثرتر از طریق ساده سازی، شفاف سازی و تبدیل انبوهی از اطلاعات به اطلاعات قابل استفاده برای تصمیم گیرندگان می گردد (United Nations, 2007:3). در پژوهش حاضر به دنبال بررسی مبانی نظری تحقیق، شاخص ها و متغیرهای لازم تدوین گردید. جدول شماره ۲ عامل ها و شاخص های توسعه گردشگری به همراه کدهای آن را در بر دارد و جدول شماره ۳ شامل شاخص ها و متغیرهایی است که توسعه شهری را در پژوهش حاضر تبیین می نماید.

۴.۲. معرفی محدوده مورد مطالعه

موقعیت جغرافیایی شهر کاشان در طول شرقی ۵۱ درجه و ۲۷ دقیقه و عرض شمالی ۳۳ درجه و ۵۹ دقیقه واقع شده است (Development Project of Kashan City, 2010: 139). بررسی ها نشان می دهد، شهرستان کاشان با برخورداری از ۳۰۲ هزار و ۶۳۷ نفر جمعیت، حدود ۶/۶ جمعیت استان اصفهان را در اختیار دارد. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ نیز جمعیت شهری کاشان حدود ۲۹۳ هزار و ۸۰۶ نفر می باشد. از کل جمعیت این شهرستان ۹۰/۲ درصد در مناطق شهری و ۹/۸ درصد در نقاط روستایی ساکن هستند (Tourism Comprehensive Plan, 2011: 2). شهر کاشان با برخورداری از قدمتی دیرینه همواره در مسیر گردشگری قرار داشته و گردشگران بسیاری از آن بازدید کرده اند. از جمله آثار گردشگری آن می توان به مواردی مانند تپه های باستانی سیلک، چشمه سلیمانیه فین، باغشاه فین، قلعه جلالی، مناره زین الدینی (مناره کج کاشان)، مسجد و مدرسه آقا بزرگ، مسجد جمعه کاشان، مسجد جامع کاشان، بازار بزرگ سرپوشیده کاشان، خانه های تاریخی کاشان (طباطبایی، بروجردی، عامری، لاجوردی، تفضلی، ابوالفضل حکیم باشی و ...)، حمام های تاریخی (خان، ملاقطب، میرعماد، پنجه شاه، طاهر و منصور، سلطان امیراحمد

و (...، آب‌انبارها، بقاع متبرکه (حبیب ابن موسی (ع)، شاهزاده and Modiri, ۲۰۱۱: 183). در تصویر شماره ۲ موقعیت جغرافیایی ابراهیم، ابولؤلؤ و ... و موارد بسیار دیگر اشاره نمود (Falahatabar) محدوده مورد مطالعه ارائه شده است.

جدول شماره ۲: ابعاد و شاخص‌های توسعه گردشگری

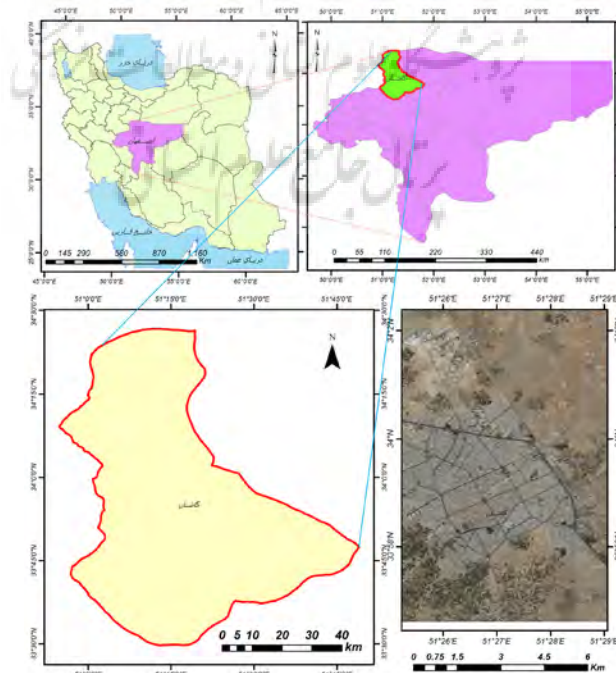
کد	شاخص	لایه دوم		لایه اول
		ابعاد		
Env1 Env2 Env3 Env4 Env5	۱- آلودگی‌های دیداری و بصری و آلودگی هوا ۲- آلودگی صوتی ۳- انباشت زباله‌ها و مشکلات دفع مواد زائد ۴- تخریب چشم‌انداز با زباله‌ها و اشغال‌های گردشگران ۵- تخریب اراضی زراعی و باغی	اثرات محیطی (Environmental)		توسعه گردشگری (tourism)
Phy1 Phy2 Phy3	۱- تغییر کاربری اراضی کشاورزی برای احداث ویلا و ساختمان‌سازی ۲- ساخت و ساز بی‌رویه با توسعه گردشگری ۳- توسعه خانه‌سازی مدرن و از بین رفتن معماری سنتی	اثرات کالبدی (Physical)		
Eco1 Eco2 Eco3 Eco4	۱- ایجاد شکاف درآمدی بین روستائیان ساکن در منطقه ۲- افزایش میزان درآمد ۳- افزایش حجم سرمایه و تنوع شغلی ۴- افزایش قیمت زمین	اثرات اقتصادی (Economic)		
Soc1 Soc2 Soc3 Soc4	۱- افزایش کیفیت زندگی ۲- افزایش رفاه وآمدهای محلی و خانوادگی ۳- کاهش آرامش زندگی ساکنان در منطقه ۴- پی بردن جامعه به ارزش فرهنگ بومی و تلاش در جهت حفظ آن	اثرات اجتماعی (Social)		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۳: شاخص‌های شناسایی شده توسعه شهری

کد	شاخص	عامل
City_Dev1 City_Dev2 City_Dev3 City_Dev4	۱- توسعه تسهیلات و خدمات زیربنایی و عمرانی (شبکه آب و فاضلاب، مخابرات و ...) ۲- افزایش خدمات عمومی (خدمات بهداشتی، جمع‌آوری زباله و ...) ۳- بهبود معیشت ساکنان ۴- رشد خدمات فرهنگی (کتابخانه‌ها، مساجد و ...)	توسعه شهری (city Development)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

تصویر شماره ۲: موقعیت جغرافیایی شهر کاشان

۵. یافته‌ها

میانگین سنی پاسخگویان ۲۹/۷ سال است. مسن‌ترین پاسخگو ۵۵ و کمترین آن ۱۸ سال دارد. ۹۸ درصد مجموع پاسخگویان تحصیلاتی بالاتر از دیپلم داشته‌اند. تمامی پاسخگویان فصل گردشگری منطقه را بهار اعلام نموده‌اند. در جدول شماره ۴ یافته‌های توصیفی ارائه شده است.

همانگونه که ملاحظه می‌گردد، بیشترین تمایل ساکنان مربوط به احداث یا اجاره واحدهای اقامتی است؛ در حالی که در وضع موجود تنها هشت درصد از جامعه در این حوزه فعالیت دارند. نهایتاً ۲۰/۵ درصد پاسخگویان نقش تبلیغات در توسعه گردشگری مبتنی بر جشنواره گلاب‌گیری را زیاد و ۷۹/۵ درصد بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند.

در راستای تشخیص متغیرها و عوامل تبیین کننده اثرات توسعه توریسم و نقش آن در توسعه شهری در منطقه از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده گردید. در تصویر شماره ۳ مدل ساختاری تبیین اثرات توسعه گردشگری و نقش آن در توسعه شهری نشان داده شده است که در آن ضرایب پنهان و مشاهده شده متغیرهای تحقیق به صورت استاندارد محاسبه شده است. می‌توان گفت این پارامتر نوعی وزن رگرسیونی است که در واقع نشان‌دهنده کوواریانس یا ضریب همبستگی هر متغیر مشاهده شده با متغیر پنهان است که به نام بار عاملی خوانده می‌شود. بارهای عاملی ارائه شده در تصویر شماره ۳ نشان می‌دهد، بعد اقتصادی بیشترین نقش را در تبیین اثرات توسعه گردشگری کاشان به خود اختصاص داده است. افزایش میزان درآمد بارزترین شاخصی است که توسط توسعه گردشگری در کاشان اتفاق افتاده است. افزایش حجم سرمایه و تنوع شغلی دیگر شاخص مهمی است که تحت تأثیر توسعه گردشگری در کاشان روی داده است. دو شاخص مهم اقتصادی دیگر که تحت تأثیر گردشگری قرار گرفته‌اند، عبارتند از افزایش قیمت زمین و ایجاد شکاف درآمدی در کاشان. وجود شاخص منفی در این عامل نشان می‌دهد که گردشگری علاوه بر اثرات مثبت اقتصادی دارای اثرات منفی نیز بوده است. اگر توسعه را بهره‌مندی اکثریت جامعه از سطحی

از درآمد و عدالت اقتصادی بدانیم، وجود شکاف درآمدی بین ساکنان کاشان می‌تواند شاخصی بر خلاف توسعه قلمداد شود. در این زمینه مدیریت توریسم در شهر کاشان باید به گونه‌ای عمل کند که علاوه بر افزایش درآمد مردم و افزایش حجم سرمایه، در جهت عدالت اقتصادی و اجتماعی جامعه حرکت کند.

بعد اجتماعی دیگر عامل مهمی است که تحت تأثیر توریسم کاشان قرار گرفته است. در این عامل چهار شاخص بارگذاری شده است که عبارتند از کاهش آرامش زندگی ساکنان در کاشان، افزایش رفت‌وآمدهای محلی و خانوادگی، پی بردن جامعه به ارزش فرهنگ بومی و تلاش در جهت حفظ آن و افزایش کیفیت زندگی. وجود اثرات منفی و مثبت توریسم در عامل اجتماعی هم‌مانند عامل اقتصادی مشاهده می‌شود. چنین مسئله‌ای نشان می‌دهد که جامعه محلی کاشان به شدت در مقابل تغییرات مقاومت می‌کند و آهنگ رشد تغییرات اجتماعی کاشان بسیار کند است. تلاش مسئولان و سازمان‌های ذی‌ربط باید معطوف به کاهش اثرات منفی توسعه توریسم و تقویت اثرات مثبت آن باشد و برنامه‌ریزی توسعه گردشگری باید با تأکید و توجه به بنیان‌های فرهنگی و ارزشی کاشان روی دهد.

بعد محیطی در رتبه سوم تبیین اثرات توسعه گردشگری قرار دارد. این عامل بیشترین تعداد متغیر را به خود اختصاص داده است. قرار گرفتن پنج متغیر در عامل محیطی گویای این واقعیت است که اثرات محیطی توریسم دامنه بیشتری را به خود اختصاص داده و گستره وسیعی از متغیرهای این عامل تحت تأثیر توسعه گردشگری در کاشان می‌باشد. اگرچه توسعه گردشگری دارای مزیت‌ها و منافع فراوانی برای جامعه محلی بوده است، اما باید حفظ محیط زیست ساکنان مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

عامل مهم دیگری که تحت تأثیر توسعه گردشگری می‌باشد، عامل کالبدی است. متغیرهایی که بیشترین اثرگذاری را در ایجاد عامل پنهان کالبدی داشته‌اند، عبارتند از ساخت‌وساز بی‌رویه با توسعه گردشگری، تغییر کاربری اراضی کشاورزی برای احداث ویلا و ساختمان‌سازی و توسعه خانه‌سازی مدرن و از بین رفتن معماری سنتی. متأسفانه توسعه گردشگری کاشان با تخریب‌های

جدول شماره ۴: یافته‌های توصیفی حاصل از پژوهش

درصد	انواع فعالیت‌های انجام شده در اقتصاد گردشگری	درصد	علل نارضایتی جوامع محلی از توسعه گردشگری
۸	احداث یا اجاره واحد اقامتی	۳۳	عدم رعایت بهداشت محیط
۵	درصد فروش صنایع دستی	۲۱/۵	اثرات منفی فرهنگی
۳۱/۵	از طریق فروش عرقیات گیاهی	۲۸/۵	شلوغی و آلودگی‌های صوتی
۱/۵	راهنمایی تور و فعالیت در برگزاری جشنواره	۱۶	ترافیک
۱۴/۵	فروش مواد غذایی و کالاهای تولید شده غیرمحلی	۱	سایر
۸/۵	تولید گل محمدی		
تمایلات جامعه محلی برای فعالیت مورد علاقه در صورت فراهم بودن شرایط			
درصد	فعالیت	درصد	فعالیت
۳	راهنمایی تور	۵۱/۵	احداث یا اجاره محل اقامت
۲/۵	فروش مواد غذایی	۱/۵	درصد فروش صنایع دستی
۷	هیچگونه فعالیتی	۳۳/۵	فروش عرقیات گیاهی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

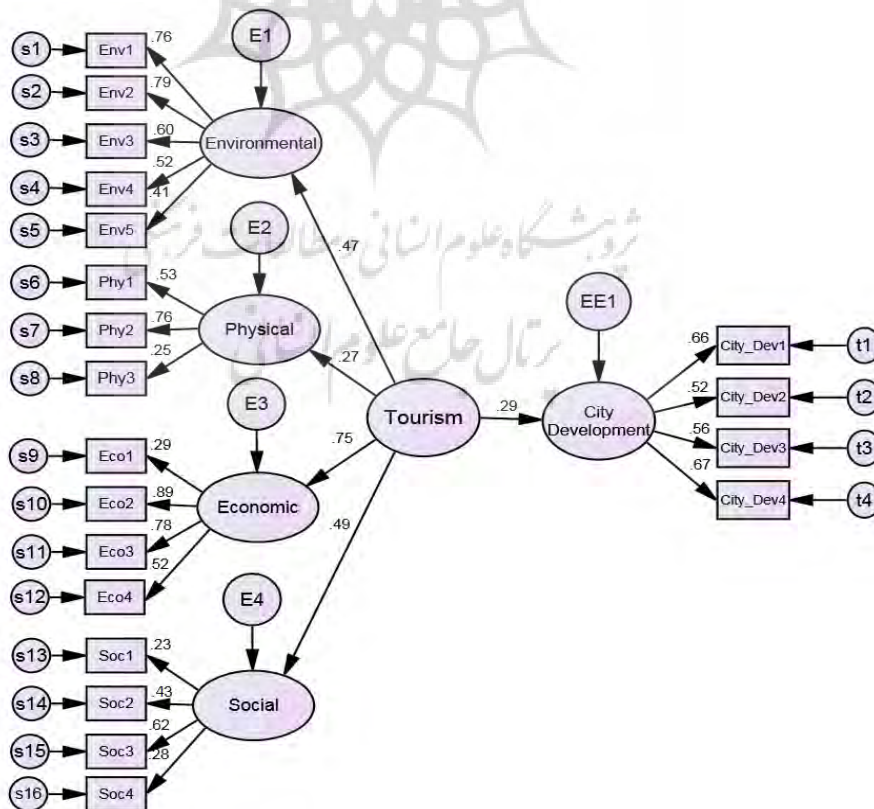
زیاد کالبدی همراه بوده است که وجود متغیرهای منفی گویای این واقعیت در کاشان است. در مجموع می‌توان گفت مدیریت گردشگری در کاشان نیازمند آگاهی بیشتر در ارتباط با پدیده توسعه گردشگری است تا بدین طریق تعارضات در جامعه میزبان به حداقل رسیده و مسائل کالبدی و محیطی در معرض تهدید و آسیب قرار نگیرد. تدوین ضوابط ساخت‌وساز برای به کارگیری معماری متناسب با محیط و ساختار معماری کاشان می‌تواند در احیای معماری سنتی مفید واقع شود.

یافته‌های حاصل از مدل نهایی مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد، بین عوامل شکل دهنده توسعه شهری از نظر گردشگران نهایتاً کدام شاخص‌ها نقش مهمتری را ایفا می‌کنند. یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد در بین متغیرهای تبیین کننده توسعه شهری رشد خدمات فرهنگی (کتابخانه‌ها، مساجد و...) با بار عاملی ۰/۶۷ بیشترین همبستگی را با متغیر پنهان توسعه شهری داشته است. شاخص توسعه تسهیلات و خدمات زیربنایی و عمرانی (شبکه آب و فاضلاب، مخابرات و...) با بار عاملی ۰/۶۶ در جایگاه دوم و متغیر بهبود معیشت ساکنان با بار عاملی ۰/۵۶ در رتبه سوم قرار گرفته است. نهایتاً شاخص افزایش خدمات عمومی (خدمات بهداشتی، جمع‌آوری زباله و...) با بار عاملی ۰/۵۲ را به خود اختصاص داده و دارای کمترین میزان همبستگی با متغیر پنهان خود می‌باشد؛ بر این اساس وزن کمتری در محاسبات مربوط به این متغیر پنهان داشته است. یافته‌های حاصل از مدل ساختاری همچنین بیانگر آن است که توسعه توریسم نقش مهمی در توسعه

شهری کاشان به خود اختصاص داده است. این اثرگذاری با بار عاملی ۰/۲۹ دارای سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ بوده است. بنابراین می‌توان گفت با اطمینان ۹۹ درصد توسعه توریسم اثر مؤثری بر توسعه شهری کاشان داشته است.

در جدول شماره ۵ مقادیر غیراستاندارد، خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش (مقدار P) نشان داده شده است. نتایج جدول شماره ۵ حاکی از آن است که کلیه پارامترهای لامدا دارای تفاوت معنی‌داری با مقدار صفر می‌باشند. مقدار P در کلیه روابط فوق کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد کلیه روابط موجود در مدل مورد حمایت داده‌های تجربی قرار گرفته‌اند و مدل حاصل شده از فرآیند تحقیق در تبیین روابط رگرسیونی ایجاد شده به خوبی با داده‌های تجربی سازگاری داشته است. مقادیر سه ستاره (***) در ستون (P) به معنای تأیید تفاوت فرضیه با مقدار صفر است. به عبارتی قضاوت کردن به وجود تفاوت معنی‌دار بین ضریب محاسبه شده و صفر، به صفر درجه خطا منجر می‌شود. با توجه به این که میزان خطای تا پنج درصد قابل قبول است، پارامتر محاسبه شده در همه موارد دارای تفاوت معنی‌دار با صفر است.

ارزیابی مدل ساختاری با استفاده از شاخص‌های برازش مدل صورت می‌گیرد. برای ارزیابی برازندگی الگوی معادلات ساختاری از چند شاخص استفاده می‌شود (Salehi et al, 2014: 13) در جدول شماره ۶ شاخص‌های اصلی برازش مدل نشان می‌دهد که داده‌های پژوهش به خوبی توانسته‌اند مدل مفهومی پژوهش را نمایندگی کنند.

تصویر شماره ۴: اثرات توسعه توریسم در کاشان و نقش آن در توسعه شهری

جدول شماره ۵: برآوردهای غیراستاندارد با سطح تحت پوشش

			Estimate	S.E.	C.R.	P
Environmental	<---	Tourism	۱/۰۰۰			
Physical	<---	Tourism	۰/۴۱۵	۰/۲۱۱	۱/۹۶۶	۰/۰۴۹
Economic	<---	Tourism	۰/۲۲۳	۰/۱۰۲	۲/۱۸۲	۰/۰۲۹
Social	<---	Tourism	۰/۲۷۶	۰/۱۲۹	۰/۱۳۹	۰/۰۳۶
City_Development	<---	Tourism	۰/۲۵۱	۰/۱۲۰	۲/۰۹۱	۰/۰۳۷
Env3	<---	Environmental	۰/۷۷۸	۰/۱۰۲	۷/۶۱۱	***
Env2	<---	Environmental	۱/۰۰۰			
Env4	<---	Environmental	۰/۶۳۷	۰/۰۹۶	۶/۶۵۶	***
Phy2	<---	Physical	۱/۵۵۳	۰/۶۲۱	۲/۵۰۱	۰/۰۱۲
Phy1	<---	Physical	۱/۰۰۰			
Phy3	<---	Physical	۰/۴۱۶	۰/۱۵۷	۲/۶۴۹	۰/۰۰۸
Eco2	<---	Economic	۳/۲۲۶	۰/۸۹۴	۳/۶۰۹	***
Eco1	<---	Economic	۱/۰۰۰			
Eco3	<---	Economic	۲/۸۴۶	۰/۷۶۰	۳/۷۵۴	***
Soc2	<---	Social	۱/۵۲۹	۰/۴۷۶	۳/۲۱۲	۰/۰۲۶
Soc1	<---	Social	۱/۰۰۰			
Soc3	<---	Social	۳/۰۰۶	۱/۳۹۸	۲/۱۵۰	۰/۰۴۱
Eco4	<---	Economic	۰/۷۵۸	۰/۳۷۹	۲/۰۰۰	۰/۰۴۵
Env5	<---	Environmental	۰/۵۵۲	۰/۱۰۶	۵/۱۹۷	***
Soc4	<---	Social	۱/۳۱۰	۰/۶۶۱	۱/۹۸۱	۰/۰۴۸
Env1	<---	Environmental	۰/۹۰۴	۰/۰۹۸	۹/۲۴۵	***
City_Dev1	<---	City_Development	۱/۰۰۰			
City_Dev2	<---	City_Development	۰/۶۱۳	۰/۱۱۵	۵/۳۵۰	***
City_Dev3	<---	City_Development	۰/۷۲۵	۰/۱۲۹	۵/۶۱۱	***
City_Dev4	<---	City_Development	۰/۸۷۱	۰/۱۴۴	۶/۰۶۴۴	***

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۶: شاخص‌های اصلی برازش مدل مرتبه دوم

شاخص	نمرات
CMIN/DF	۱/۶۸۰
GFI	۰/۸۸۳
AGFI	۰/۸۵۱
PGFI	۰/۶۹۴
IFI	۰/۸۴۲
TLI	۰/۸۱۱
CFI	۰/۸۳۶
PRATIO	۰/۸۶۸
PNFI	۰/۵۹۳
PCFI	۰/۷۲۶
RMSEA	۰/۰۵۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مدل ساختاری در پاسخ به سؤال پژوهش مبنی بر معنی‌داری اثر توسعه گردشگری بر توسعه شهری کاشان نشان می‌دهد که توسعه توریسم نقش مهم و معنی‌داری در توسعه شهری ایفا می‌کند. نتیجه حاصل شده با نتایج تحقیقات Hajinejad et al, (۲۰۰۹), (۲۰۱۳), Ibrahim Nia et al, (۲۰۱۳), Moradi and Rahmani (2010).

در راستای بررسی نقش توسعه توریسم در توسعه شهری پس از شناسایی متغیرها، اعتبار آنها مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل‌ها مؤید آن است که توسعه توریسم بر توسعه شهری کاشان اثرگذار بوده است. یافته‌های حاصل از

در اثرگذاری توریسم بر توسعه شهری در ابعاد متفاوت مورد بررسی قربت داشته است. این اثرگذاری با بار عاملی ۰/۲۹ دارای سطح معنی داری ۰/۰۰۰ بوده است. بنابراین می توان گفت با اطمینان ۹۹ درصد توسعه توریسم بر توسعه شهری کاشان اثرگذار بوده است. در اولویت بندی اثرات توریسم بر شاخص های توسعه شهری با استناد به بارهای عاملی هر یک از شاخص های مورد بررسی می توان چنین بیان کرد که گسترش توریسم و گردشگری در کاشان با بار عاملی ۰/۶۷ بیش از سایر ابعاد بر رشد خدمات فرهنگی (کتابخانه، مساجد و...) اثر داشته است و گسترش گردشگری در این شهر باعث بهبود کمی و کیفی کتابخانه ها، مساجد، کانون های فرهنگی و... شده است. بُعد دیگر این اثرگذاری در توسعه تسهیلات و خدمات زیربنایی و عمرانی (شبکه آب و فاضلاب، مخابرات و...) بررسی شده است. اختصاص بار عاملی ۰/۶۶ این شاخص را در جایگاه دوم اثرپذیری شاخص های توسعه شهری از گسترش گردشگری قرار داده است. به این ترتیب حضور گردشگران و برنامه ریزی های صورت گرفته برای خدمات رسانی به آنان مؤید این مطلب است که توسعه گردشگری بر بهبود خدمات زیربنایی و عمرانی مؤثر بوده است. توسعه گردشگری ۰/۶۵ بهبود معیشت ساکنان در کاشان را تبیین کرده است. نهایتاً بار عاملی ۰/۵۲ برای افزایش افزایش خدمات عمومی (خدمات بهداشتی، جمع آوری زباله و...) ناشی از توسعه گردشگری این شاخص را در جایگاه چهارم اثرپذیری قرار می دهد. می توان چنین استنباط نمود که توسعه گردشگری سبب بهبود خدمات بهداشتی، جمع آوری مناسب تر زباله و... گردیده است. در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، نتایج حاصل از مدل سازی معادلات ساختاری اولویت بندی اثرگذاری توسعه گردشگری بر شاخص های توسعه شهری را به ترتیب بر رشد خدمات فرهنگی (کتابخانه ها، مساجد و...) با بار عاملی ۰/۶۷، توسعه تسهیلات و خدمات زیربنایی و عمرانی (شبکه آب و فاضلاب، مخابرات و...) با بار عاملی ۰/۶۶، بهبود معیشت ساکنان با بار عاملی ۰/۵۲ و افزایش خدمات عمومی (خدمات بهداشتی، جمع آوری زباله و...) با بار عاملی ۰/۵۶ نشان می دهد. با توجه به نتایج حاصل از تحقیق برای بهبود عملکرد توسعه گردشگری و همچنین بهبود سازوکار اثرگذاری آن بر توسعه شهری پیشنهاد های ذیل ارائه می گردد:

جلوگیری از افزایش قیمت و بورس بازی زمین، ایجاد سازوکارهای مشارکت جامعه محلی به منظور توزیع عادلانه درآمدهای ناشی از توسعه گردشگری و کاهش شکاف درآمدی، تلاش مدیریت توریسم شهر کاشان در جهت افزایش درآمد مردم و افزایش حجم سرمایه با رویکرد عدالت اقتصادی و اجتماعی، توجه به بنیان های فرهنگی و ارزشی کاشان و استفاده از این منابع در جهت ابداع فرصت های خلاق گردشگری، آموزش جامعه محلی و شهروندان کاشانی برای پی بردن به ارزش فرهنگ بومی و تلاش در جهت حفظ آن به عنوان منبع و جاذبه گردشگری، ارائه آموزش های زیست محیطی به ساکنان و گردشگران برای حفظ محیط زیست و کاهش اثرات منفی گردشگری، جلوگیری از ساخت و سازهای بی رویه و غیراصولی در مناطق گردشگری، جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی برای احداث ویلا و ساختمان سازی، تدوین ضوابط ساخت و ساز و

به کارگیری معماری متناسب با محیط و ساختار معماری کاشان برای پیشگیری از اضمحلال معماری سنتی کاشان و افزایش خدمات عمومی مورد نیاز گردشگران و ساکنان محلی مانند خدمات بهداشتی، درمانی، جمع آوری زباله و...

References:

- Ali Pour Taheri, Mehdi, Ahmadi, Ali (2009). «The Impacts of Commercial Tourism on Spatial Development of Urban Areas Case Study: Baneh City», Human Geography Research, No. 70, pp. 91-109. [In Persian].
- Ayhan Akis (2010). «The effects of mass tourism: A case study from Manavgat (Antalya – Turkey)», The 2nd International Geography Symposium GEOMED, Procedia Social and Behavioral Sciences 19 (2011) 289–296.
- Azizi, Mohammad Mehdi (2003). «The Position of Housing Indicators in the Housing Planning Process», Journal of Fine Arts, University of Tehran, pp. 31-42. [In Persian]
- Ali Husseini, Rahman (2010). Spatial Analysis of Banks Settlement Places Using GIS (Case Study, Bank Branches in District 3 of Isfahan) Graduate Master of Geography and Urban Planning, Isfahan University. [In Persian]
- Alawi, Mosa (2013). «Structural Equation Modeling in Health Sciences Education Researches», Iranian Journal of Medical Education, Vol. 6, pp. 519-530. [In Persian]
- Barbara, Bayan (2011). Application and Analysis of the Structural Equation Model in the Humanities Using the AMOS Software Translated by Ali Hosseinzadeh in collaboration with Hossein Erfani, Sajjad Shamsi Kushki, Seyed Mehdi Mohammadi, Shushtar Azad University, 500 p. [In Persian]
- Bashagh, Mohammad Reza (2015). Structural Equation Modeling in the Humanities. Amos 22, Tehran, Sociologists Publishing. [In Persian]
- Barker, Michael and page, Stephen J (2002). «Visitor safety in urban tourism environment: the case of Auckland, New Zealand», Cities, Vol.19, No.4.
- Behdost, Frank, Pourahmad, Ahmad (2015). «Investigating the Impacts of Urban Tourism on Development of Kermanshah City», Quarterly Tourism Space, Vol. 4, No. 14, pp. 115-132. [In

- 14, Seventh Year. [In Persian] «»
- Hajinejad Ali., Pourtaheri, Mahdi, Ahmadi Ali (2009). «The Impacts of Commercial Tourism on the Development of Urban Space In Urban Areas Case Study: Baneh City», Human Geography Researches (Geographical Research) Volume 41, Issue 70 pp. 91-109. [In Persian]
 - Ibrahim Nia Samakosh, Saeed, Khaksari, Ali, Latifi, Gholamreza, Damadi, Mohammad (2013). «Evaluation the role of urban tourism in the economic-environmental development of Babolsar», Quarterly journal of economics and urban management, No. 3, pp. 17-31. [In Persian]
 - Ismail Zazadeh, Hasan, Sarrafy, Mozaffar and Jamile Tavakoliinia (2011). « An Analysis of the Tourism Approach in Local Communities», Journal of Environmental Science, Ninth Year, No. II, pp. 119-142. [In Persian]
 - Inskip, E. (1991). Tourism Planning: An integrated and Sustainable Development Approach, New York: Van Nostrand Reinhold.
 - Jahedi, Fatima (2007). Tourism Role in Regional Development of Gorgan, Master's Thesis, Tehran University. [In Persian]
 - Jafari Samimi, Ahmad, Khebreh, Shima (2015). «The Effect of Religious Tourism on Economic Growth in Iran's Provinces», Quarterly Journal of Tourism Space, Vol. 4, No. 15, pp. 85-103. [In Persian]
 - Hajinejad, Ali, Pourtaheri, Mehdi, Ahmadi Ali (2009). «The Impacts of Commercial Tourism on the Development of Urban Space In Urban Areas Case Study: Baneh City», Human Geographic Researches (Geographic Researches), Volume 41, Issue 70, pp. 91-109.
 - Karami, Mehrdad, Modiri, Mehdi (2010). «Identification of Tourism Potential Areas for Achieving Regional Development (A Case Study of Koolporgan)», Applied Geosciences Research, Vol. 10, No. 17, pp 65-84. [In Persian]
 - Karimi, Ja'far and Mohammad Reza Mahbobfar (2012). Rural Tourism of Iran (Attractions, Wonderful Villages, Planning), Arkan Danesh Publication, Esfahan, First Edition. [In Persian]
 - Kayani, Maryam (2014) Investigating the mental image of local residents on tourism development, Master thesis ecotourism, Kashan University. [In Persian]
 - Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization of Kashan (2016). [In Persian]
 - Corbiere-Nicollier, T., Ferrari, Y., Jemelin, C., Jolliet, O (2003). «Assessing sustainability: An assessment framework to evaluate Agenda 21 actions at the local level», International Journal of Sustainable Development & World Ecology, Vol. 10, No. 3, pp 225-237 .
 - Donald , E, Hawkins, shaun Mann (2007). «The world Banks Role in Tourism development», Annual of tourism,research, vol.34, No21, pp 348-36.
 - Das, J. and Dirieno, Cassandra. E (2009). «Global tourism competitiveness & freedom of the press», Journal of Travel Research, 47(4), 470-479.
 - Development Project (comprehensive) of Kashan City (2010). Consulting Engineers of Shah Jahan Pars. [In Persian]
 - Etemadiinia, Amir Abbas and Mohsen Moslehi (2012). «Analysis and survey of tourism and its role on sustainable urban development (Case study: Isfahan city)», Journal of Geography and Urban Planning of Zagros landscape, 4th Year, No. 13, pp. 137-164. . [In Persian]
 - Famil Noruzi, Hamed, Sharifi, Shahram, Sheidyai, Aileen (2015). «Evaluation of Urban Tourism with Emphasis on Development of Tourism Infrastructure and Urban Competitiveness; Case Study: Tehran Metropolis», Urban Management, No. 39, pp. 369-392. [In Persian]
 - Faraji Rad, Abdolreza and Seyed Jhaleh Nasiri (2010). «Analytical Approaches to Sustainable Tourism Development of the City», Geographical Quarterly of the Territory, Scientific and Research, seventh year, No. 25, pp. 29-40. [In Persian]
 - Falahatabar, Nasrollah, Modiri, Mehdi (2011). «Tourism, especially religious tourism and pilgrimage of the most important pillar of sustainable development (Case study: Kashan City)», New Attitudes in Human Geography (Human Geography), Volume 4, Issue 1, Pages 171-186. [In Persian]
 - Habib, Farah and Mahdieh Hosseininei (2013). «An Analysis of the Concept of Citizenship Culture and Its Impact on the Recruitment of Cultural Tourism (A Study of Multiple Global Examples) », The Journal of Urban Identity, No.

Development in Khorramabad», Geography and Land Resources (Location), First Year, No. 1, pp. 87-102. [In Persian]

- Nejjhad Hosseini, Seyyed Mohammad (2000). «New Urban Management Paradigms», Urban Management Quarterly, First Year, No. 10, pp. 1-10. [In Persian]
- Pourahmad, Ahmad, Bahdost, Frank, Farhoudi, Rahmatullah (2015). «Investigating the Role of Tourism in Urban Development of Kermanshah», Journal of Geography and Urban- Regional Development, No. 15, pp. 86-100. [In Persian]
- Pourmohammadi, Mohammad (2003). Land Use Planning, Samt Organization Publications, Tehran. [In Persian]
- Patrick, R (2002). Developing sustainability indicators for rural residential areas: The public transit connection, Simon Fraser University, United State.
- Salehi, Reza, Nemati, Morteza, Amanpour, Saeed (2014). «A study on the mechanism of influencing social capital indicators in a desirable urban governance using Amos», Case study: Nasim Shahr City, Journal of Spatial Planning (Geography), Year Fourth, No. First, (12), p. 1-24. [In Persian]
- Sharplei, j and Richard, (1997). Rural Tourism: An introduction.
- Shahmoradi, Safora (2016). Analysis of the spatial effects of Zayandehrud Tourism Development Complex on Chadegan city, Master's thesis, Geography and Ecotourism Department, Kashan University. [In Persian]
- Sharifi Renani, Hossein, Safai Shakib, Maryam, Emadzadeh, Mostafa (2009). «The Effect of Tourism on Iran's Economic Growth (1989-2008)», Journal of Financial Economics (Financial and Development Economics), Volume 2, Issue 6, PP 9 -25. [In Persian]
- Chuang ShuTzu (2013). «Residents' Attitudes Toward Rural Tourism in Taiwan: a Comparative Viewpoint», International Journal of Tourism Research, Volume 15, Issue 2, pp 152-170.
- Tahmasebi J. and Majidi, R (2005). «Tourism Landscape South Coast of the Caspian Sea and Its Effects on the Development of Towns and Villages in Area (Case Study: City Tonekabon)», Proceedings of the First National Conference on
- Leah, John (2008). Tourism and Development in the Third World, Translate by Rukn al-Din Eftekhari and Masoumeh Sadat Salehi Amini, Tehran: Bazargani publishing. [In Persian]
- Keshvarz, yousef (2014). Structural Equation Modeling Using Amos (AMOS), Book Publishing Institute of Mehrban Publishing. [In Persian]
- Kirschkamp, A (2007). A contingency based view of Chief executive officers early warning behavior, Gabler edition Wissenschaft.
- Kousis, M (2000). «Tourism and the environment; A social Movments prepectives»; Anals of Tourism Research; Vol. 27; No, 2.
- Mohammadi, Saadi (2005). The Role of Tourism in Rural Development, A Case Study: Zarybar Marivan Distric, Master's Thesis, University of Tehran. [In Persian]
- Mickaely, A. R (2000). Tourism Planning in accordance with Environmental Principles, Geographical Quarterly, No. 39, 32. [In Persian]
- Mousavi, Mirnejf (2014). «An Analysis of the Role of Religious Tourism in Urban Development (Study of Moody: Imamzadeh Jafar (AS))», Journal of Urban Research and Planning, No. eighteen, pp. 77-94. [In Persian]
- Movahed, Ali (2007). Urban Tourism, Shahid Chamran University Press, Ahwaz. [In Persian]
- Moradi, Maryam, Rahmani, Bijan (2010). «The Role of Tourism in Sustainable Urban Development, Case Study: Mashhad City», Geographical Quarterly of the Land, Scientific and Research, Seventh Year, No. 25, pp. 41-52. [In Persian]
- Miranda, J (1999): Evaluating sustainble agriculture utilizing multicriteria analysis: The case of Guaira. Sp, Brazil, Clark University, United State.
- Miraj, Farahnaz (2007). «The Effect of Tourism Attractions of Semnan Province on Employment Dynamics», Journal of Geographic Sciences, Vol. 7, No. 10, pp. 39-58. [In Persian]
- Malekian, Mahmoud (2013). «Explaining the Role of Public spaces in Urban Tourism Development», Urban Research, No. 5, Second Year, Pages 55-63. [In Persian]
- Movahed, Ali and Sedigheh Dowlatshah (2011). «Study of Tourism Capacity for Urban Tourism

the Role of Tourism Development in Mazandaran Province, Tehran: Resanesh Publication.

- Timothy, Dallen J. and Geoffrey wall (1995): «Tourist Accommodation in an Asian Historic city», The Journal of Tourism Studies, Vol. 6, No. 2.
- Toloui, Mohammad Ibrahim (2005). «The Role of Tourism in Employment», Quarterly of Work and Society, (6 and 7) 65, pp. 90-99. [In Persian]
- United Nations (2007). Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Third Edition, New York.
- Ullman, J. B (2006). « Structural Equation Modeling: Reviewing the Basics and moving Forward», Journal of Personality Assessment, 87(1), 35-50.
- Zali, Nader and Ismael-zadeh, Yaghoub (2015). «Possibility of Development of Tourism with Sustainable Development Approach in Urmia Border Town», Geography and Urban-Regional Development, Vol. 5, No. 14, pp. 89-104. [In Persian].
- Zandieh, Mehdi and Shervin Goodarzian (2014). « Landscape Approach, Urban Tourism Success Factor», Journal of Bagh Nazar, No. 30, 11-11, pp. 59-66. [In Persian].

